

*Bağirova Aytəkin Məhərrəm qızı, doktorant,
Azərbaycan Texnologiya Universiteti,
Email: aytekinb@mail.ru*

AZƏRBAYCANDA QADIN SAHİBKARLIĞININ ƏSAS XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Müasir dövrdə Azərbaycanda qadınların sahibkarlıq fəaliyyəti geniş inkişaf etmişdir. Qadınlar sahibkarlıq sahəsində kişilərə nisbətən daha yaxşı təşkilatçılıqları, həssaslıqları, təşəbbüskanlıqları ilə fərqlənilirlər. Lakin dünyadakı əhalinin yarısını qadınlar təşkil etsələr də, sahibkarlıq sahəsində kişilərlə eyni dərəcədə təmsil olunmurlar. Dünyada baş verən sürətli transformasiyalar qadının ənənəvi statusunu dəyişdirir. Nəticədə qadınların ictimai və iqtisadi həyatda rolları getdikcə artmağa başlamış, ən böyük inqilabı çevriliş olaraq qadınlar sahibkarlıq fəaliyyətinə intensiv şəkildə cəlb edilmişlər. Ölkəmizdə sahibkarlıq sahəsində mövcud olan problemlərə baxmayaraq, bu gün sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan qadınların sayı getdikcə artmaqdadır. Bu artım da ölkəmiz üçün alternativ məşğulluq mənbəyidir və bu sahədə çalışan qadınların fəaliyyətləri nəzərə cərpacaq dərəcədə artır.

Qadınların iqtisadi təşəbbüskanlığının artması, mikro, kiçik və orta biznesdə geniş təmsil olunması ölkənin sosial-iqtisadi inkişafı və məşğulluğun təmin edilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ölkədə fərdi sahibkarların 20% yaxınını qadınlar təşkil edir [2]. Qadın sahibkarlığının inkişafı dövlət tərəfindən də daim dəstəklənir. Bu gün qadınlar kiçik və orta biznesdə öz güclərini göstərirlər. Bundan sonra qadınlarımız böyük biznes sahəsində öz bacarıqlarını nümayiş etdirməlidir. Qadınların ailə məsuliyyətlərinə üstünlük verməsi onlara sahibkarlıq sahəsində etimadın olmamasına gətirib çıxarmışdır. Lakin əksər insanlar qadınlara tətbiq olunan ailə qayğılarının məsuliyyətinin digər vəzifələrdən daha çox olduğundan xəbərdar deyillər. İşləyən kişi yalnız işi ilə maraqlanırsa, işləyən qadın, eyni zamanda, ailənin, uşaqların, evin qayğısını da çəkməli olur. İş həyatında müvəffəqiyyət əldə etmək üçün qadınlar iş balansını və şəxsi həyatı daha çox tarazlamalıdırlar. Bu balansın yaradılmasına güvənən, qərarlarının arxasında duran və şəxsi inkişafına əhəmiyyət verən qadınlar müvəffəqiyyət hədəflərinə asanlıqla çatırlar. Qadınlar kişilərə nisbətən daha güclü intuisiyaya və daha yüksək məsuliyyətə malikdirlər.

Azərbaycanda qadınların kiçik və orta sahibkarlığını inkişaf etdirmək üçün innovasiya infrastrukturunu təkmilləşdirilmiş, yüksək texnologiyalar parkları, texnologiya transfer mərkəzləri yaradılmış, dövlət əhəmiyyətli elmi-tədqiqat mərkəzləri formalaşdırılmışdır. İnformasiya və Kommunikasiya Texnologiyaları, xüsusilə mobil telefonlar, internet və kompüterlər qadın sahibkarlığının inkişafının sürətləndirilməsində mühüm rol oynayır. İKT qadın sahibkarlara xas olan maneələri aradan qaldırır. Azərbaycan hökuməti İKT infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi ilə bağlı layihələrə böyük sərmayə qoyur. Hüquqi və tənzimləyici bazanın yaradılması qadınların iqtisadi cəhətdən güclənməsinə səbəb olur. Qadın sahibkarların biznesə rəhbərliyi, onların siyasət dialoqunda təmsil olunması və iştirakı, texnologiyanın verdiyi imkanlardan səmərəli istifadə

də etməsi çox vacibdir.

Azərbaycan dövləti cinsindən asılı olmayaraq, bütün işçilərə eyni iş şəraiti və bərabər imkanlar yaratsa da, əmək bazarındakı gender fərqləri hələ də qalmaqdadır. Bu aspektdə xüsusi olaraq vurğulanmalıdır ki, əmək bazarının tələbləri qeyd olunan problemin həllinə istiqamətlənməlidir. Şübhəsiz ki, əmək bazarı üzrə yaranan problemlərin ünvanı daha çox bazardan kənar fəaliyyət sferası hesab olunur. Xüsusən də peşə-təhsil müəssisələrində kadr hazırlığı prosesi dərindən təhlil edilməli və qiymətləndirilməlidir. Beynəlxalq təcrübəyə əsasən bu prosesdə karyera mərkəzlərinin yaradılması və fəaliyyətlərinin genişləndirilməsi müsbət nəticə verə bilər. Bir sıra təhsil müəssisələrimizdə karyera mərkəzləri olsa da, onların fəaliyyəti əmək bazarında yaranan problemin həlli istiqamətində hələ ki, yetərsizdir.

İqtisadiyyat Nazirliyi 2017-2020-ci illərdə qadın sahibkarlığına informasiya dəstəyinin artırmış, qadın biznes inkubatorları yaradılmış, eləcə də qadın sahibkarların assosiasiyalarını yaradılması (Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsilə birlikdə) təmin edilmişdir. Bundan başqa, milli innovasiya sistemi qadın sahibkarlığına müəyyən töhfənin verilməsi üçün təkmilləşdirilərək (İqt. Nazirliyi və Ədliyyə Nazirliyi ilə birlikdə) bu sahədə stimullaşdırıcı mexanizmlərin olması nəzərdə tutuldu.

Lakin qeyd etməliyik ki, əmək hüquqlarının həyata keçirilməsində bərabərliklə bağlı bir sıra problemlər hələ də qalmaqdadır. “2020-ci ildə ölkə üzrə iqtisadi fəal və məşğul əhəlinin tərkibində kişilərin sayı qadınların sayına nisbətən bir qədər çox olmuşdur. İşsizliyin səviyyəsi qadınlar arasında 57,5 faiz, kişilər arasında 42,5 faiz olmuşdur. 2020-ci ildə iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə müddətli işçilərin orta aylıq nominal əməkhaqqı kişilər üçün 830,2 manat, qadınlar üçün 525,6 manat olmuşdur. 2019-cu illə müqayisədə “2020-ci ildə qadınların orta aylıq nominal əmək haqqının kişilərin orta aylıq nominal əmək haqqına nisbəti 50,5-dən 63,3 faizə qalxmışdır. 01 aprel 2021-ci il tarixinə iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə fərdi sahibkarların cins bölgüsündə qadınların sayı isə 21,3 faiz, kişilərin sayı isə 78,7 % təşkil edib. Müxtəlif fəaliyyət növləri üzrə fərdi sahibkarların gender bölgüsündən məlum olur ki, təhsil sahəsi istisna olmaqla, bütün fəaliyyət sahələrində sahibkar kişilər üstünlük təşkil edirlər. 2020-ci ildə komitənin beynəlxalq təşkilatların dəstəyi ilə birgə icra etdiyi müxtəlif layihələr çərçivəsində məşğulluğuna dəstək verilmiş, 107 qadın mikro sahibkarlıq fəaliyyətinə başlamışdır. Qadınlar arasında özünüməşğulluğun və sahibkarlığın inkişafı istiqamətində digər qurumlar tərəfindən də tədbirlər həyata keçirilmişdir. 2020-ci il ərzində kənd təsərrüfatı təyinatlı layihələrin maliyyələşdirilməsi məqsədilə ümumilikdə 448 qadın sahibkara 6753,0 min manat, 6478 kişi sahibkara 86346,0 min manat məbləğində dövlət dəstəyi göstərilmişdir. İqtisadiyyat Nazirliyinin Sahibkarlığın İnkişafı Fondu tərəfindən 2020-ci il ərzində 74 qadın sahibkara 5,2 milyon manat güzəştli kredit verilmişdir” [1].

Beləliklə, qeyd olunanları ümumiləşdirsək hesab edirik ki, Azərbaycanda qadın sahibkarlığının inkişafı və genişlənməsi üçün bir sıra tədbirlərin görülməsi məqsədəuyğundur. Onlara aşağıdakıları aid edə bilərik:

- qadın sahibkarlığının inkişafı baxımından onun sosial effektini əsaslandırmaq üçün cəmiyyət miqyasında maarifləndirmə işləri görülməlidir (qadınların iqtisadiyyat

quruculuğunda rolu əsaslandırılmalıdır);

- iqtisadiyyatın müxtəlif sahələri üzrə qadın sahibkarlığının inkişafı baxımından dövlətin stimullaşdırıcı tədbirləri artırılmalıdır;

- qadın sahibkarlığının inkişafı üzrə karyera mərkəzlərinin fəaliyyəti gücləndirilməlidir. Şübhəsiz ki, biznes inkubatorların rolunu xüsusi ilə qeyd etmək lazımdır;

- qadın sahibkarlığının inkişafı və genişləndirilməsi baxımından müvafiq maliyyə-kredit sistemi üzrə güzəştlər nəzərdə tutula bilər. Bu həm özünü məşğulluq baxımından, həm də yeni biznes qurulması baxımından vacibdir. Əsas diqqət dotasiyaların verilməsi, güzəştli kredit sisteminin təkmilləşdirilməsi və sığorta sisteminin tətbiqinin yaxşılaşdırılmasına yönəldilə bilər;

- beynəlxalq təcrübələrin öyrənilib tətbiq edilməsi baxımından inkişaf etmiş ölkələrə qadın sahibkarlarının göndərilməsi, bu aspektdə müvafiq tədbirlərin görülməsi müsbət nəticə verə bilər. Bu addım islahatların ilk illərində ölkədə geniş keçirilirdi.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikası Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədrinin Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 27 dekabr 2021-ci il tarixli iclasında çıxışı// <https://meclis.gov.az/documents/27.12.2021.pdf>

2. Панахалиева М. О., Ахмедова Г. С. Развитие женского предпринимательства в Азербайджане: опыт, возможности, достижения и проблемы// Scientific Collection «Interconf» № 50.

<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/11381>